

BOZOR IQTISODIYOTINI SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI UCHUN SHART-SHAROITLAR

Sh. E. Xodjaniyazova, M. Sh. Sadullayeva

Buxoro davlat pedagogika instituti Aniq va tabiiy fanlar fakulteti, Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari yo'nalishi talabasi

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar: bozor iqtisodiyoti, iqtisodiy resurslar, xizmatlar, talab, taklif, shart-sharoitlar, iqtisodiy tizim, iste'molchilar.

Annotatsiya

Bugungi kunda global iqtisodiyotning o'zgaruvchan sharoitlari, texnologik rivojlanish va ijtimoiy talablar bozor iqtisodiyotining shakllanishi va rivojlanishiga yangi qiyinchiliklar va imkoniyatlar yaratmoqda. Shu sababli, bozor iqtisodiyotining muvaffaqiyatli ishlashi uchun zarur shart-sharoitlarni aniqlash va ularni amalga oshirish, iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada bozor iqtisodiyotining shakllanishi va rivojlanishi uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlar batafsil ko'rib chiqiladi.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2024 LWAB.

Bozor iqtisodiyoti — bu iqtisodiy resurslar va xizmatlarning erkin bozor orqali taqsimlanishi, shuningdek, talab va taklif asosida narxlarning belgilanishi jarayonidir. Ushbu iqtisodiy tizim, asosan, xususiy mulk, erkin raqobat va iste'molchilar tanlovi kabi asosiy tamoyillarga tayangan holda, iqtisodiy faoliyatni boshqaradi. Bozor iqtisodiyotining shakllanishi va rivojlanishi, o'z navbatida, bir qator shart-sharoitlar va omillarga bog'liqdir. Bozor iqtisodiyotining muvaffaqiyatli ishlashi uchun mustahkam huquqiy asoslar zarur. Bu, avvalo, mulk huquqi, shartnomalar va biznes faoliyatini tartibga soluvchi qonunlarning mavjudligini anglatadi. Mulkiy huquqi himoyalangan bo'lsa, tadbirkorlar o'z investitsiyalarini xavfsiz his qilishadi va yangi loyihalarni amalga oshirishga tayyor bo'lishadi. Bozor iqtisodiyotida raqobat muhim rol o'ynaydi. Erkin raqobat muhitida iste'molchilar uchun ko'proq tanlov imkoniyatlari paydo bo'ladi, bu esa sifat va narxni yaxshilashga olib keladi. Raqobatni cheklovchi monopoliyalar va kartellarni bartaraf etish uchun davlat tomonidan nazorat va tartibga solish zarur. Iqtisodiy barqarorlik bozor iqtisodiyotining asosiy shartlaridan biridir. Inflyatsiya darajasi, ish o'rinlari va iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari barqaror bo'lsa, investorlar va tadbirkorlar o'z faoliyatlarini kengaytirishga tayyor bo'lishadi. Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun davlat moliyaviy va monetar siyosatni samarali olib borishi lozim. Bozor iqtisodiyotida innovatsiyalar va texnologik rivojlanish muhim ahamiyatga ega. Yangi texnologiyalar va innovatsion yechimlar ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va yangi bozorlarni yaratadi. Davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish, ilmiy tadqiqotlarni moliyalashtirish va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash zarur. Iqtisodiyotning rivojlanishi uchun malakali kadrlar zarur. Ta'lim tizimi sifatli ta'lim berishi, kasb-hunar ta'limini rivojlantirishi va ishchi kuchining malakasini oshirishi kerak. Malakali kadrlar bozor iqtisodiyotining muvaffaqiyatli ishlashi uchun zarur bo'lgan innovatsion g'oyalarni amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bozor iqtisodiyoti ijtimoiy tengsizlikni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, davlat ijtimoiy himoya tizimini yaratishi va ijtimoiy adolatni ta'minlashi zarur. Ijtimoiy himoya

dasturlari, pensiya tizimi va sog'liqni saqlash xizmatlari bozor iqtisodiyotining ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bozor iqtisodiyotining shakllanishi va rivojlanishi uchun yuqorida keltirilgan shart-sharoitlar muhimdir. Ularning har biri o'zaro bog'liq bo'lib, bir-birini to'ldiradi. Davlat, xususiy sektor va jamiyat o'rtasidagi hamkorlik bozor iqtisodiyotining muvaffaqiyatli ishlashi uchun zaruriy shartdir. Faqatgina bunday shart-sharoitlar mavjud bo'lganda, bozor iqtisodiyoti o'zining to'liq salohiyatini namoyon eta oladi va barqaror rivojlanishga erishadi.

Bozor iqtisodiyoti — bu iqtisodiy resurslar va mahsulotlarning narxlari va miqdorini talab va taklif asosida belgilaydigan tizim. Bozor iqtisodiyoti resurslarni talab va taklif asosida taqsimlaydi. Bu, o'z navbatida, ishlab chiqaruvchilarni iste'molchilarning ehtiyojlariga mos ravishda mahsulotlar ishlab chiqarishga undaydi. Raqobat bozor iqtisodiyotining ajralmas qismidir. Raqobat ishlab chiqaruvchilarni samaradorlikni oshirishga, yangi texnologiyalarni joriy etishga va mahsulot sifatini yaxshilashga undaydi. Bu esa iste'molchilarga ko'proq tanlov va sifatli mahsulotlar taqdim etadi. Bozor iqtisodiyoti iste'molchilarga keng tanlov imkoniyatini beradi. Iste'molchilar o'z ehtiyojlariga mos mahsulotlarni tanlashda erkinlikka ega bo'ladilar, bu esa ularning farovonligini oshiradi. Bozor iqtisodiyotida narxlar talab va taklifga qarab o'zgaradi. Bu narxlarning tezda moslashuvchanligini ta'minlaydi, bu esa iqtisodiy o'zgarishlarga tez javob berishga imkon beradi. Bozor iqtisodiyoti innovatsiyalar va raqobat orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Ishlab chiqaruvchilar yangi mahsulotlar va xizmatlarni taklif etish orqali bozorni kengaytiradilar, bu esa iqtisodiy o'sishga olib keladi. Bozor iqtisodiyoti iste'molchilarning ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan. Bu, o'z navbatida, ijtimoiy farovonlikni oshiradi, chunki iste'molchilar o'z ehtiyojlariga mos mahsulotlarni olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bozor iqtisodiyoti iqtisodiy erkinlikni ta'minlaydi. Ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar o'z manfaatlariga mos ravishda qarorlar qabul qilishda erkinlikka ega bo'ladilar. Bozor iqtisodiyoti o'z-o'zini boshqarish mexanizmlariga ega. Bu, davlat aralashuvini minimallashtirishga va iqtisodiy jarayonlarni tabiiy ravishda boshqarishga imkon beradi. Bozor iqtisodiyotining afzalliklari uning samaradorligi, raqobat va innovatsiyalarni rag'batlantirishi, iste'molchilarga keng tanlov imkoniyatini berishi va iqtisodiy o'sishni ta'minlashi bilan bog'liq. Biroq, bozor iqtisodiyotining ham o'ziga xos kamchiliklari mavjud, shuning uchun davlat aralashuvi va tartibga solish zarur bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Shodmonov Sh, Minovarova G va Xalilov M. "Iqtisodiyot nazariyasi" fani bo'yicha o'quv uslubiy majmuasi. 2016
2. Shodmonov Sh va Minovarova G."Iqtisodiyot nazariyasi" fani bo'yicha o'quv uslubiy ta'lim texnologiyasi. "Iqtisodiy ta'limdagi o'qitish texnologiyasi" seriyasidan. T.: TDIU, 2007 , 323 b.
3. Shodmonov Sh., Alimov R., Jo'raev T. Iqtisodiyot nazariyasi. -T.: Moliya. 2002.
4. Shodmonov Sh.Sh., G'afurov U.V. Iqtisodiyot nazariyasi (darslik). - T., «Media» nashriyoti, 2013. - 794 b.
5. O'lmasov A., Vahobov A.V. Iqtisodiyot nazariyasi: Darslik. - T.: «Sharq» nashriyot-matbaa akstiyadorlik kompaniyasi Bosh tahririyati, 2006. - 480 b.